

Dr.h.c. prof. PhDr. Pavol Dancák, PhD., vedúci Katedry Filozofie a európskych štúdií,
Gréckokatolícka teologická fakulta, Prešovská univerzita v Prešove

OPONENTSKÝ POSUDOK

habilitačnej práce ThLic. PaedDr. PhDr. Gabriely Genčúrovej, PhD.

KREŠŤANSKÁ PANSOFIA JÁNA AMOSA KOMENSKÉHO
Náčrt vybraných teologických tém v pansofických spisoch *Consultatio catholica*

Odbor habilitačného konania a inauguračného konania: *Katolícka teológia*

VYJADRENIE K AKTUÁLNOSTI ZVOLENEJ TÉMY

Téma habilitačnej práce je mimoriadne aktuálna z viacerých dôvodov:

1. V súčasnom akademickom aj spoločenskom diskurze rastie záujem o interdisciplinárne skúmanie vzťahu medzi teológiou, filozofiou, pedagogikou a kultúrou, čo je oblasť, do ktorej spisy J. A. Komenského významne prispievajú.
2. Realita výchovy a vzdelávania sú aj v súčasnosti zaťažené spiritualizmom pokrokovskej moderny infikovaným degeneratívnym redukcionizmom, čo sa okrem iného prejavuje v neúmerne obrovskom administratívnom byrokratizme a v totalizujúcom úsilí zabezpečiť realizáciu merkantilne zameranej inštruktaže manipulačných schopností prostredníctvom inštitucionálnej kontroly.
3. Výskumný zámer bádateľov nielen z prostredia totalitných režimov často pragmaticko-pozitivisticky redukoval Komenského výchovné úsilie iba na oblasť didaktických koncepcií, pričom bol prehliadaný podstatný teologický výmer ideovej architektúry školy a kultúry.
4. Komenského pansofia predstavuje komplexnú víziu univerzálneho poznania, ktoré integruje náboženskú vieru s racionalitou a usiluje sa o harmonizáciu ľudskej spoločnosti na princípoch kresťanskej múdrosti. V kontexte súčasnej krízy hodnotových systémov a hľadania univerzálnych etických rámcov je návrat ku Komenského myšlienkam nielen historicky zaujímavý, ale aj metodologicky a prakticky inšpiratívny. Práca poskytuje dôležitý príspevok k teologickej reflexii a jej prepojeniu s praktickými otázkami vzdelávania a etiky v globalizovanom svete.

VYJADRENIE K SPLNENIU SLEDOVANÉHO CIEĽA

Cieľ práce je správne explicitne definovaný v úvode habilitačnej práce a výstižne je uvedený aj v abstrakte. Vlastné bádanie je subsumované v závere a je uvedené do súvisu so stanoveným cieľom. Autorka si v úvode práce stanovila ambiciózny cieľ: analyzovať teologické aspekty pansofických spisov J. A. Komenského na základe jeho reflexii v diele *Consultatio catholica* a poukázať na ich aktuálnosť v súčasnom teologickom diskurze. Tento cieľ bol dôsledne naplnený prostredníctvom hlbkej analýzy primárnych textov a ich komparácie s vybranými teologickými a filozofickými prístupmi. Práca systematicky objasňuje kľúčové teologické témy, prepojenie viery s rozumom, filozofie s teológiou, poznania s praxou, a ponúka vlastný

originálny pohľad na Komenského teologické myslenie. Autorka pomocou schopnosti kriticky vyhodnocovať historické pramene v kontexte súčasných reálií dosiahla stanovený cieľ.

VYJADRENIE K ZVOLENÝM METÓDAM SPRACOVANIA

Habilitačná práca je rozdelená do 3 kapitol a 23 podkapitol. Jednotlivé časti práce sú primerane vyvážené, majú logickú štruktúru a obsahovo na seba nadväzujú. Použitá literatúra (123 zdrojov) domácej aj zahraničnej proveniencie v zozname bibliografických odkazov je vhodne rozdelená na pramennú (34 zdrojov) a použitú literatúru (89 zdrojov). Práca má 157 strán. Autorka použila 670 poznámkových odkazov na citované pramene a literatúru.

V práci sú využité tradičné bádateľské postupy vlastné humanitným vedám. Autorka kombinujúc historicko-analytický prístup s komparatívnou analýzou najskôr kriticky preskúmala súčasný stav komeniologického bádania a identifikovala charakteristické znaky Komenského myslenia. Pomocou obsahovej analýzy spisu *Consultatio (Pansofia)* definovala Komenského základné teologické postoje a napokon za pomoci syntézy určila ideové špecifiká teológie Komenského.

VYJADRENIE K VÝSLEDKOM HABILITAČNEJ PRÁCE, NOVUM, PRÍNOS

Komenského koncept pansofie, všeobecnej múdrosti, premúdrosti, je blízky sapienciálnej biblickej literatúre, kde múdrosť je zohľadnená ako Božský a kozmický princíp, ktorý vládne svetu a riadi ho nemeniteľnými a racionálnymi normami, pričom hlavný dôraz sa kladie na bázeň pred Bohom. Pansofia v žiadnom prípade nie je uchopená ako voľajaká mnohoučenosť či sumár sofistickej predajnej špecializovanosti s kvantifikovaným prínosom pre prax v technokratickom zmysle, ale je to skôr úsilie o integráciu všetkých oblastí ľudského poznania do jednotného systému, ktoré by malo viesť k údivu a genuinnému úžasu nad harmonickým poriadkom sveta. Táto jednota má dôležitý preventívny charakter, nakoľko dezintegrácia jednoty poznania spôsobuje nielen koristnícky prístup k svetu, ale aj k človeku, a hlavne plodí totalitné snahy umŕtvujúce dynamizmus cesty k najdôležitejšiemu (C)cieľu.

Autorka habilitačnej práce si z Komenského tvorby zvolila dielo *Consultatio catholica*, kde učiteľ národov rozvíja myšlienku, že pravé poznanie vychádza z Boha a je dostupné prostredníctvom zjavenia a prírody. Prínos pre súčasný diskurz, nebezpečne oscilujúci medzi gnozeologickým skepticizmom a naivnou dôverou vo vedotechniku, spočíva v zdôraznení, že všetky oblasti poznania, ak nám majú poodhaliť pravdu, hoci len vo forme učenej nevedomosti, čo nakoniec je jediná možná alternatíva, by mali byť preniknuté syntézou viery a rozumu, pretože Boh je zdrojom všetkej múdrosti. Takýto pansofický prístup k poznaniu napokon vedie k žiadanej náprave spoločnosti, kde hlavným agensom je konkrétny človek, preto Komenský preniknutý kresťanským optimizmom odmietne antický aristokraticko-selektívny prístup k výchove a chce vychovávať všetkých a všade.

Komenský, zrejme na základe skúseností spoločenských nepokojov, bol presvedčený, že svet potrebuje obnovu morálky a reformu vo všetkých oblastiach: vo vzdelávaní, politike, náboženstve a kultúre. V *Consultatio catholica* navrhuje konkrétne kroky na dosiahnutie tejto nápravy, pričom zdôrazňuje význam vzdelania a morálnej obnovy. Jeho cieľom bolo vytvoriť spoločnosť založenú na princípoch kresťanskej etiky a univerzálnej múdrosti. Komenského pansofické myšlienky môžu výrazne ovplyvniť nielen teologické bádania, ale hlavne filozofiu a pedagogiku. Dôraz na holistický prístup k vzdelaniu a finalistickú integráciu rôznych oblastí poznania ukazuje potrebu adekvátneho celoživotného vzdelávania a neustáleho hľadania pravdy, ktoré slúži rozvoju jednotlivcom, ale aj celej spoločnosti.

Práca je zaujímavá a jej publikácia by bola prínosom pre slovenskú pedagogickú, filozofickú, teologickú, ale aj kultúrnu verejnosť v širšom zmysle. Ak by sa autorka rozhodla pre publikovanie svojho výskumu, tak by si to vyžiadalo primerané formálne korekcie, predovšetkým štylistickú úpravu hlavne pri prekladoch textov, alebo pri formuláciách textov po lektúre v českom jazyku.

VYJADRENIE K PROTOKOLU O KONTROLE ORIGINALITY

Percentuálny podiel textu, ktorý má prekryv s indexom prác korpusu CRZP, je 5,02%. Práca nemá znaky plagiátu a javí sa ako prezentácia samostatného a originálneho spracovania definovaného objektu vedeckého skúmania.

OTÁZKY

1. Ako možno aplikovať princípy kresťanskej pansofie J. A. Komenského na súčasné výzvy v oblasti etiky a vzdelávania v kontexte rýchlej aplikácie umelej inteligencie?
2. Na počiatku novoveku mnoho teoretikov usporiadania ľudských záležitostí podľahlo utopickému gnosticko-totalitnému pokušeniu. Objasnite Komenského postoj k otázke ideálnej spoločnosti a problému slobodnej vôle človeka.

ZÁVER

Odporúčam, aby ThLic. PaedDr. PhDr. Gabriele Genčúrovej, PhD., v zmysle § 76 Zákona č.131/2002 Z.z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, a v súlade s Vyhláškou č. 246/2019 Z.z. o postupe získavania vedecko-pedagogických titulov a umelecko-pedagogických titulov docent a profesor, po úspešnom vypracovaní habilitačnej práce a po úspešnom absolvovaní habilitačného konania v odbore habilitačného konania a inauguračného konania: Katolícka teológia, **bol**, udelený vedecko-pedagogický titul “docent“ (v skratke “doc.“).

V Prešove 10.02.2025

Dr.h.c. prof. PhDr. Pavol Dancák, PhD.